

อำนาจการจับและการตรวจค้นบุคคลของเจ้าพนักงานตำรวจ

ร้อยตำรวจเอก สันต์ จันทะชาวี

อาจารย์ (สบ ๑) กลุ่มงานอาจารย์ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๙

กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่มีความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันหรือระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนในการก่อกำเนิดสัมพันธขึ้น กฎหมายจึงบัญญัติขึ้นเพื่อให้อำนาจและหน้าที่แก่รัฐ และหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ และแก่ประชาชนในการบริหารปกครองประเทศ และการบริการสาธารณะบนพื้นฐานของความไม่เสมอภาค ซึ่งหลักการที่สำคัญของกฎหมายมหาชน คือ “ทำไม่ได้ ถ้ากฎหมายไม่บัญญัติให้ทำได้” นอกจากจะบัญญัติให้อำนาจและหน้าที่แก่หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว การใช้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นยังสามารถควบคุมตรวจสอบได้ ตามขั้นตอนและหลักเกณฑ์ของกฎหมายมหาชน โดยทั่วไปไปรัฐธรรมนูญ กฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม เป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายมหาชน ซึ่งกิจกรรมของฝ่ายปกครองมีทั้งกิจกรรมเชิงควบคุมเป็นการดำเนินการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดทุกฉบับ แล้วก็จะออกกฎหมายมาควบคุมโดยการออกกฎ คำสั่งทางปกครอง จึงเป็นการเชิงควบคุมป้องกันเป็นหลัก เรียกว่า ตำรวจทางปกครอง และกิจกรรมเชิงปราบปรามเป็นการดำเนินการเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายโดยเฉพาะทางอาญามาลงโทษ จะใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก จะกระทำโดยฝ่ายปกครอง คือ ตำรวจและอัยการ เรียกว่า ตำรวจทางยุติธรรม

ในที่นี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงอำนาจในการจับและการตรวจค้นของตำรวจทางยุติธรรมโดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจ ที่ใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น

หลักประกันในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าบุคคลไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเองหรือบุคคลจะถูกลงโทษได้ต่อเมื่อรัฐสามารถพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดจริงดังฟ้อง หลักนี้มีผลไปถึงว่าบุคคลไม่อาจถูกบังคับ ชูเชื้อ หลอกหลวง หรือทำด้วยวิธีอื่นใดอันไม่ชอบด้วยกฎหมายให้เขาต้องให้การอันเขาไม่เต็มใจให้¹ สิทธินี้เป็นส่วนประกอบของการสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วย

ดังนั้น ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีการประสานหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีอาญาด้วย²

ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้มีการพัฒนาไปในทางคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งโดยหลักสากลในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันถือว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมิได้เป็นเพียง

¹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย ในชุดการศึกษาวิจัยพัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529), น. 75.

² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), น. 11-12.

ผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีด้วย และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าคุณคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงต้องคำนึงถึงมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเขาด้วย

1. เขตอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการจับ

1.1 การจับ

การจับผู้กระทำความผิดนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ³ ส่วนคนธรรมดาอื่นจะจับผู้อื่นไม่ได้เพราะไม่ได้เป็นเจ้าของพนักงาน แต่กฎหมายมีข้อยกเว้นให้บุคคลธรรมดาที่มีอำนาจที่จะจับผู้กระทำความผิดได้ในบางกรณีเท่านั้น⁴ กรณีแรก เมื่อเจ้าพนักงานร้องขอให้ช่วยจับกรณีนี้ต้องเป็นเรื่องที่มีหมายจับอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็ความผิดฐานใดก็ตามและต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจับนั้นร้องขอความช่วยเหลือจากราษฎรที่อยู่ใกล้เพื่อให้เขาช่วย จับกุมผู้กระทำความผิดตามหมายจับนั้น แต่จะบังคับให้เขาช่วยโดยอาจจะเกิดอันตรายแก่ราษฎรนั้นไม่ได้ แต่ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานไม่มีหมายจับ ถึงแม้เจ้าพนักงานจะร้องขอให้ราษฎรช่วยจับ ราษฎรนั้นก็ไม่มีอำนาจในการจับ คำร้องขอของเจ้าพนักงานเช่นนี้ไม่ถือเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงาน และราษฎรผู้ที่ได้รับคำร้องขอจากเจ้าพนักงานนั้นจะไม่ปฏิบัติตามก็ได้ กรณีที่สองคือเมื่อพบการกระทำความผิดซึ่งหน้า และต้องเป็นความผิดที่ระบุไว้ในท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและต้องเป็นกรณีที่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าเท่านั้น กรณีที่สาม เป็นกรณีที่นายประกันได้พบเห็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้หลบหนีประกันและไม่สามารถร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานให้จับกุมได้ทันที

สำหรับการจับนั้นเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ และเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนมากที่สุดอย่างหนึ่ง การจับก่อให้เกิดอำนาจในการควบคุมผู้ถูกจับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 83, 84, 84/1 และ 87 ผู้จับมีอำนาจค้นตัวผู้ถูกจับ มาตรา 85 วรรคหนึ่งและอำนาจอื่นอีกหลายประการ

เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้พ้นจากการถูกจับโดยอำเภอใจโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยหลักแล้ว การจับต้องเป็นการจับโดยมีหมายจับ จะจับโดยไม่มีหมายก็แต่เฉพาะตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

1.1.1 เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่ตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

³ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 วรรคแรก

⁴ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 79

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (1) ได้กำหนดอัตราโทษของความผิดอาญา ซึ่งเป็นเหตุออกหมายจับ คือ “จำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี” ด้วยเหตุนี้ หากความผิดอาญานั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงสามปีหรือต่ำกว่านั้น ก็ยังไม่เป็นเหตุออกหมายจับผู้กระทำความผิด โดยจะต้องดำเนินการออกหมายเรียกก่อน หากไม่มาตามหมายเรียกโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร มาตรา 66 วรรคสอง ให้สันนิษฐานว่า บุคคลนั้นจะหลบหนี ซึ่งมีผลคือเป็นเหตุให้ออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) ได้แต่ในกรณีที่ความผิดอาญานั้นมีโทษจำคุกอย่างสูงสามปีหรือต่ำกว่านั้น แม้จะไม่เป็นเหตุออกหมายจับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 66 (1) แต่ก็อาจเป็นเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) ได้ หากมีหลักฐานว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และมีเหตุอันควรหรือเชื่อว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ดังนั้นเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (1) ต้องคำนึงถึงอัตราโทษ กล่าวคือ “จำคุกอย่างสูงเกินสามปี” ทั้งนี้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะหลบหนีหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ศาลย่อมมีดุลพินิจที่จะไม่ออกหมายจับก็ได้ แม้ความผิดนั้นจะมีโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากศาลเห็นว่าพนักงานสอบสวนเพียงแต่นัดหมาย หรือออก “หมายเรียก” ก็ได้ ศาลก็อาจไม่ออก “หมายจับ” ตามที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจร้องขอก็ได้

เหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) โดยหลักก็น่าจะหมายถึง กรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สามปีลงมา ซึ่งจะออกหมายจับได้ต้องเป็นกรณี “หลบหนี” หรือจะไป “ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน” หรือ “ก่อเหตุอันตรายประการอื่น” แต่มีข้อสังเกตว่ามาตรา 66 วรรคสอง ให้สันนิษฐานว่า “ผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง” หรือ “ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันสมควร” เป็นบุคคลที่ “จะหลบหนี” อันเป็นเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) นั้น ความผิดจะมีอัตราโทษจำคุกเท่าใดก็ได้ ข้อสำคัญไม่ได้อยู่ตรงอัตราโทษ แต่อยู่ตรงที่ว่า “จะหลบหนี” หรือ “ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน” หรือ “ก่อเหตุอันตรายประการอื่น” หรือไม่ กรณีตามมาตรา 66 (2) อัตราโทษจำคุกจะเท่าใดก็ได้ กล่าวคือ ตั้งแต่ประหารชีวิตลงมา

1.1.2 การจับโดยไม่มีหมายจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 ให้อำนาจ “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” จับบุคคลโดยไม่มีหมายจับได้ ซึ่งต้องถือว่าเป็น “ข้อยกเว้น” เพราะมีความจำเป็นเร่งด่วนไม่อาจรอให้มีการออกหมายจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำ “ความผิดซึ่งหน้า” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 เห็นกำลังกระทำความผิดหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสุด ๆ ดังนั้นการจับโดยไม่มีหมายจับเพราะการกระทำความผิดซึ่งหน้านั้น จะต้องทำการจับโดยทันทีต่อเนื่องจากการกระทำความผิดซึ่งหน้า และการจับนั้นจะต้องยังไม่ขาดตอน กล่าวคือไล่ติดตามจับไปโดยตลอดให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า

กรณีที่ให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 วรรคสอง ได้แก่ กรณีที่ผู้จับมิได้ “เห็น” หรือ “พบ” ซึ่งหน้า แต่เป็นกรณีที่ (1) เป็นความผิดที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ (2) มีบุคคลถูกไล่จับตั้งผู้กระทำความผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ หรือ (3) เมื่อพบบุคคล (ก) แทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิด (ข) ในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้น และ (ค) มีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือ (ง)

มีเครื่องมือ อาวุธ หรือ วัตถุประสงค่อ่างอื่นสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือ (จ) มีร่องรอยหรือพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 (2) บัญญัติว่า “เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด”

ตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้จึงทำให้เจ้าหน้าที่สามารถจับผู้ที่ “เตรียม” กระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ แม้ว่ากระเตรียมจะไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดก็ตาม ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการจำกัดการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ กฎหมายจึงได้ระบุเงื่อนไขไว้ว่า ผู้ที่จะถูกจับนั้นต้องมี เครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิดได้ แต่กรณีนี้ราษฎรไม่มีอำนาจจับ

ดังนั้นจึงมีกรณีที่จะต้องพิจารณาหลักปฏิบัติ คือ

ก. ตำรวจจับได้ โดยไม่ต้องมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 (2)

ข. เมื่อจับแล้วพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวได้ 48 ชั่วโมง โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7 (จะใช้อำนาจควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 ไม่ได้ เพราะมาตรา 87 เป็นอำนาจควบคุมเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้ว)

ค. เมื่อใกล้จะครบ 48 ชั่วโมง ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปพบพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลสั่ง “เรียกประกันทัณฑ์บน” ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 46 อันเป็น “วิธีการเพื่อความปลอดภัย”

ง. พนักงานอัยการขอให้ศาลสั่งริบ “ของกลาง” ได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 (1) เพราะเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดและศาลมีอำนาจสั่งริบได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 (3) บัญญัติว่า “เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้”

การจับโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 78 (3) นี้ หมายถึงกรณีดังนี้

(1) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น และ

(2) มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 (3) นั้นจะเชื่อมโยงไปถึงมาตรา 66 (2) ซึ่งมาตรา 66 (2) “มีเหตุอันควรเชื่อว่าหลบหนีและวรรคสองของมาตรา 66 บัญญัติไว้ด้วยว่า ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่า

1) มีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิด โดยอาจพิจารณาจากคำยืนยันของผู้เสียหายประกอบกับคำกล่าวของผู้เสียหายว่าได้ร้องทุกข์ไว้แล้ว และ

2) มีเหตุอันสมควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี การที่ผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งซึ่งมาตรา 66 วรรคสอง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี

3) มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาได้ อีกประการหนึ่งคือว่า หากผู้ต้องหาไม่มีท่าว่าจะหลบหนี ประกอบกับมีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 78 (3) ไม่ได้ หรือหากผู้ต้องหา รู้ตัวว่าจะถูกจับก็ทำท่าจะเดินเข้าบ้านซึ่งอยู่บริเวณนั้น จะจับผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายจับไม่ได้เช่นกัน เพราะแม้จะมีเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) แต่จะจับโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 78 (3) ได้จะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ด้วย ซึ่งกรณีที่ผู้ต้องหากำลังจะเดินทางกลับเข้าบ้านของตน ไม่น่าจะถือว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ กรณีเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาตามมาตรา 66 (1) ก่อนจึงจะจับผู้ต้องหา ตามหมายจับได้

กรณีที่ผู้เสียหายชี้ให้จับหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจจะจับเองโดยไม่มีหมายจับ จะต้องครบหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ (1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้จะถูกจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และ (2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้จะถูกจับ “จะหลบหนี” หรือ “จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน” หรือ จะก่อเหตุอันตรายประการอื่น” และหากบุคคลที่จะถูกจับไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งมาตรา 66 วรรคสอง “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี” และ (3) ต้อง “มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

หากไม่ครบทั้ง 3 ประการ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องขอให้ศาลออกหมายจับ หากมีเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (1) หรือ (2) หากยังไม่มีเหตุออกหมายจับ ควรนัดหมายหรือออกหมายเรียก หากไม่มาตามนัดหรือตามหมายเรียกก็ให้สันนิษฐานไว้ว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี ซึ่งเป็นเหตุออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) ได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 (4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างที่ถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117

1.1.3 การจับโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 65

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65 นั้นให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะจับบุคคลโดยไม่ต้องมีหมายจับในกรณีที่ผู้ต้องหาได้ถูกจับตามหมายจับแล้ว และได้หลบหนีหรือมีผู้ช่วยให้หนี ผู้มีอำนาจในการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65 โดยไม่มีหมายจับ ก็คือ เจ้าพนักงานผู้ที่ได้เคยจับบุคคลนั้นตามหมายมาก่อน แล้วบุคคลนั้นได้หลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 ตำรวจก็มีอำนาจจับได้อีกโดยไม่ต้องมีหมายจับ เป็นการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65 และกีดำเนินคดีได้ในความผิดเดิมตามหมายจับและในความผิดใหม่คือฐานหลบหนีที่คุมขัง แต่ถ้าหากผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่แล้ววิ่งหนีไปต่อหน้าต่อตาเจ้าหน้าที่ เช่นนี้ ตำรวจก็จับได้โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (1) ได้เพราะเป็นการกระทำความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 190 อันเป็น “ความผิดซึ่งหน้า” หมายจับเดิมนั้นใช้ไม่ได้แล้ว เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 บัญญัติว่า “หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65 จึงต้องให้อำนาจผู้จับตามหมายจับเดิมทำการจับได้โดยไม่ต้องมีการออกหมายจับใหม่อีก

1.1.4 การจับโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 134 วรรคห้า

พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายจับได้ หากเป็นกรณีที่แจ้งข้อกล่าวหาแล้ว แต่ผู้ต้องหาขังไม่ได้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดออกหมายขังผู้ต้องหาได้ และพนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหานั้นไปศาลเพื่อให้ศาลออกหมายขัง แต่ผู้ต้องหาไม่ยอมไปศาลตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคห้า บัญญัติถึงกรณีที่ผู้ต้องหายังไม่ได้ถูกจับ เช่น ผู้ต้องหาที่ออกหมายเรียกหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา เช่น พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนบุคคลนั้นเป็นพยาน แต่ปรากฏต่อมาว่าเขาเป็นผู้ต้องหา ในกรณีเช่นนี้เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว พนักงานสอบสวนยังไม่มีอำนาจควบคุม เพราะอำนาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการจับผู้ต้องหาแล้วเท่านั้น

ในกรณีที่ยังมิได้มีการจับผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหาถูกหมายเรียกให้พบพนักงานสอบสวน เมื่อมีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว หากพนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดออกหมายขังผู้ต้องหานั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71 โดยมาตรา 71 โยงไปหา มาตรา 66 กล่าวคือ

หากพนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดตามมาตรา 66 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาล เมื่อเพื่อขอออกหมายขังโดยทันที ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลมีอำนาจ “สั่งขัง” โดยนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่โดยไม่ต้องมีการจับผู้ต้องหา

ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนจะควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้เพราะยังไม่ได้มีการจับกุมผู้ต้องหานั้น พนักงานสอบสวนจะต้องปล่อยผู้ต้องหาไปและสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่เปิดทำการ และการปล่อยผู้ต้องหาไปนั้นมิใช่การปล่อยชั่วคราว เพราะยังไม่มีอำนาจควบคุมเนื่องจากยังไม่มีการจับผู้ต้องหานั้น

หากผู้ต้องหาไม่ยอมไปศาลตามที่พนักงานสอบสวนสั่ง มาตรา 134 วรรคห้า ให้อำนาจพนักงานสอบสวนจับผู้ต้องหานั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ โดยมาตรา 134 วรรคห้า บัญญัติให้ถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ

2. การค้นในที่รโหฐานโดยความยินยอม

2.1 ความหมายของคำว่า “ที่รโหฐาน” และ “เคหสถาน”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(13) ได้ให้คำนิยามว่า ที่ต่างๆ ซึ่งมีใช้ที่สาธารณสถาน และตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(3) บัญญัติว่า “ที่สาธารณสถาน” หมายความว่า สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้

ดังนั้น ที่ใดเป็นที่รโหฐาน จึงน่าจะหมายถึงสถานที่ใดๆ ที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองเคหสถานแสดงเจตนาหวงกันมิให้บุคคลภายนอกเข้าไป การแสดงเจตนาหวงกันอาจเป็นโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เช่น เจ้าของปิดป้ายห้ามเข้าหรือการล้อมรั้วยอมเป็นการแสดงเจตนาหวงกัน⁵ หรือสถานที่ซึ่ง

⁵ คะนั้น ฎีกา, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2548), น.206

ประชาชนไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ หรือที่ส่วนตัวอันแสดงถึงเจตนาหวังกันของเจ้าของหรือผู้ปกครอง⁶

ส่วนความหมายของคำว่า “เคสสถาน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(4) บัญญัติว่า “เคสสถาน” หมายความว่า ที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น เรือน โรง เรือ หรือแพ ซึ่งคนอยู่อาศัย และให้หมายความรวมถึงบริเวณของที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นด้วย จะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม

2.2 หลักทั่วไปว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน

โดยทั่วไปแล้ว การค้นมี 2 ประเภท คือ การค้นในที่รโหฐาน และการค้นตัวบุคคล การค้นในที่รโหฐานตามกฎหมายไทย ไม่ว่าจะเป็นการค้นในที่รโหฐานจะต้องมีหมายค้น การออกหมายค้นที่จะต้องออกโดยศาล และการบังคับตามหมายค้นโดยเจ้าพนักงานของรัฐมีหน้าที่ในการค้น รวมทั้งผลของการค้นในที่รโหฐานโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะกล่าวไปโดยลำดับดังนี้

2.2.1 การค้นในที่รโหฐานจะต้องมีหมายค้น

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อพบสิ่งของหรือบุคคลย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้ที่มีอำนาจค้นมี 2 ประเภทก็คือ พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ⁷ กับพนักงานสอบสวน⁸ โดยที่เจ้าพนักงานอื่นๆ ของรัฐไม่มีอำนาจค้นได้ ซึ่งการค้นในที่รโหฐานจะกระทำด้วยเหตุ 2 ประการ กล่าวคือ เพื่อหาตัวคนหรือเพื่อสิ่งของ⁹

แม้ว่าการค้นในที่รโหฐานนั้น โดยหลักจะต้องมีหมายค้นที่ออกโดยศาลเท่านั้น แต่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอาจจะกระทำการค้นโดยไม่มีหมายค้นได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ที่ได้บัญญัติข้อยกเว้นที่เจ้าพนักงานสามารถทำการตรวจค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นไว้ 5 ประการด้วยกัน ดังนี้

(1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐาน ความมุ่งหมายข้อยกเว้นเพื่อให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่ร้องขอให้ช่วย หรือปรากฏว่ามีเสียงหรือพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้ว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิดหรือเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิด

(2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากระทำลงในที่รโหฐาน ความผิดประเภทนี้มิได้จำกัดว่าต้องเป็นประเภทตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ต้องเป็นความผิดซึ่งหน้าที่ปรากฏต่อหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ไม่ใช่ซึ่งหน้าบุคคลอื่นแล้วมาบอกกล่าวต่อเจ้าพนักงานอีกทอดหนึ่ง มิฉะนั้นเจ้าพนักงานไม่มีอำนาจเข้าไปโดยไม่มีหมาย

ซึ่งในประเด็นนี้ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 481/2491 ว่า “เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองจะเข้าจับกุมผู้ใดในที่รโหฐาน ในกรณีความผิดซึ่งหน้ากระทำลงในที่รโหฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92(2) นั้น หมายถึงกำลังกระทำความผิดอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานผู้ค้นไม่ใช่รับคำบอกเล่ามาจากผู้อื่น”

⁶ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2542), น.134

⁷ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 61, 70, 92, 97 และ 104

⁸ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132(2)

⁹ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 57 และ 98

คำพิพากษาฎีกาที่ 698/2516 (ประชุมใหญ่) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ผู้เสียหายกับพวกซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ไม่ใช่ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ได้แอบดูคนหลายคนเล่นการพนันกันอยู่บนบ้านของผู้มีชื่ออันเป็นที่โรฐานนั้น กรณีนี้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าที่ผู้เสียหายเห็นกำลังกระทำลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80

(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้น ควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่โรฐานนั้น ในกรณีนี้เกิดขึ้นจากการที่เจ้าพนักงานพบบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าและกำลังจะจับกุม แต่ปรากฏว่าบุคคลนั้นหลบหนีเข้าไปในที่โรฐานต่อหน้าเจ้าพนักงานหรือในกรณีที่เจ้าพนักงานกำลังไล่ติดตามอยู่นั้น บุคคลนั้นหายไปโดยเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะต้องหลบเข้าไปในที่โรฐานนั้นอย่างแน่นอน เช่น มีคนแจ้งว่าเห็นบุคคลนั้นเข้าไปในที่โรฐาน หรือในบริเวณนั้นมีที่โรฐานแห่งนั้นแห่งเดียว ซึ่งกรณีนี้ราษฎรไม่มีอำนาจเข้าไปเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในที่โรฐานได้ เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้าวิ่งหนีเข้าไปในที่โรฐานเป็นต้น

(4) เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือมีไว้เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

ซึ่งความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92(4) ใช้คำว่า “เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควร” ดังนั้นในการค้นโดยไม่มีหมายค้น ตามมาตรา 92(4) นี้ จะต้องปรากฏว่ามีพยานหลักฐานตามสมควรก่อนว่าสิ่งของที่จะค้นนำจะอยู่ในที่โรฐานนั้น ไม่ใช่เพียงแต่สงสัย ก็จะทำให้มีอำนาจทำการค้นโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาลได้

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92(4) เป็นกรณีที่สิ่งของนั้นเป็นสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำความผิด เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ เจ้าพนักงานก็สามารถค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น

(5) เมื่อที่โรฐานนั้น ผู้ต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้านและการจับนั้นมีหมายจับ หรือจับตามมาตรา 78¹⁰ การเข้าไปในที่โรฐานตามข้อยกเว้นนี้เป็นการเข้าไปเพื่อจับกุมผู้เป็นเจ้าบ้าน แต่ถ้าหากเป็นการจับบุคคลอื่นที่อยู่อาศัยกับเจ้าบ้าน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะเข้าไปในที่โรฐานเองโดยไม่มีหมายค้นไม่ได้

คำว่า “เจ้าบ้าน” ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1035/2536 ศาลฎีกาให้คำอธิบายว่า หมายความว่า ผู้เป็นหัวหน้าของบุคคลที่พักอาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้น และรวมตลอดถึงคู่สมรสของผู้เป็นหัวหน้าด้วย เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบในการครอบครองบ้านและปกครองผู้อยู่อาศัยในบ้านหลังนั้น

ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย ได้บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นโดยไม่มีหมายค้น ตามอนุมาตรา 4 มีหน้าที่จัดทำและส่งมอบบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้ บันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจค้นให้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น พร้อมกับรายงานเหตุผลและผลของการค้นเป็น

¹⁰ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92(5)

หนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้มีมาตรการในการตรวจสอบ และเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่อาจได้รับผลเสียหายจากการค้นโดยไม่มีหมายค้น

2.2.2 วิธีการออกหมายค้น

โดยทั่วไป การค้นตัวบุคคลไม่จำเป็นต้องมีหมายค้น แต่การค้นเพื่อหาสิ่งของหรือตัวบุคคลในที่สาธารณะจะต้องมีหมายค้น ในการขอออกหมายค้นนี้เจ้าพนักงานจะต้องทำเป็นหนังสือเพื่อขอหมายค้นจากศาล และเจ้าพนักงานจะต้องมีเหตุที่จะออกหมายค้นตามกฎหมายด้วย ตามมาตรา 69 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งบัญญัติเหตุออกหมายค้นไว้ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ซึ่งโดยปกติแล้วพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะเป็นพยานบุคคลหรือวัตถุพยานก็ได้ ซึ่งในกรณีของวัตถุพยานนั้นในเบื้องต้นศาลสามารถออกหมายเรียกให้บุคคลที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองสิ่งของนั้น นำสิ่งของนั้นๆ มาส่งยังศาล แต่ในบางกรณีเกิดปัญหาว่า เจ้าของหรือผู้ครอบครองสิ่งของไม่ยอมส่งมอบสิ่งของดังกล่าว ฉะนั้น ศาลจึงมีอำนาจออกหมายค้นเพื่อพบและยึดสิ่งของนั้นมาได้

(2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(18) ได้นิยามความหมายของคำว่า “สิ่งของ” หมายถึง สิ่งหาทรัพย์ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ โทเรเลขและเอกสารอย่างอื่นๆ ซึ่งสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด เช่น อาวุธปืนเถื่อน เป็นต้น และสิ่งของที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย เช่น ทรัพย์ที่ได้มาโดยการลักขโมยบุคคลอื่นมา แต่ไม่รวมถึงทรัพย์ซึ่งได้มาโดยผิดกฎหมายโดยทางอ้อม เช่น ขโมยเงินของบุคคลอื่นแล้วนำไปซื้อตู้เย็น ตู้เย็นที่ซื้อมาจากเงินที่ขโมยมานั้นไม่ใช่ของที่ได้มาโดยผิดกฎหมาย¹¹ ส่วนสิ่งของที่ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด เช่น ปืนใช้ยิงผู้อื่น เป็นต้น

การขอออกหมายค้นตามอนุมาตรา (2) นี้ เจ้าพนักงานไม่ต้องระบุว่าเพื่อการสอบสวนเพื่อใต้สวนมูลฟ้อง หรือเพื่อพิจารณาเหมือนดังเช่นบัญญัติไว้ในอนุมาตรา (1) เนื่องจากสิ่งของทั้งสามสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งสิ้น จึงสามารถขอให้ศาลออกหมายค้นได้อยู่แล้ว

(3) เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งได้ถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หมายค้นที่ออกตามอนุมาตรานี้ เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อช่วยบุคคลที่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายให้บุคคลดังกล่าวได้รับอิสรภาพโดยเร็ว อันได้แก่บุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของความผิดต่อเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 ถึง 313 หรือบุคคลที่ถูกควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษา เป็นต้น

(4) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ โดยปกติแล้ว การจับบุคคลในที่สาธารณะนอกจากจะต้องมีหมายจับแล้ว เจ้าพนักงานจะต้องมีหมายค้นในที่สาธารณะด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 81 และ 92 ดังนั้น ถ้าหากเจ้าพนักงานต้องการจะจับผู้ที่ถูกหมายจับซึ่งชุกซ่อนตัวอยู่ในที่สาธารณะจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องการค้นในที่สาธารณะเสียก่อน อย่างไรก็ตามถ้าหากว่าผู้ถูกจับเป็นเจ้าบ้าน เนื่องจากบ้านเป็นที่สาธารณะโดยปกติจะต้องมีการออกหมายค้นก่อนจึงจะสามารถค้นได้ แต่ถ้าหากว่าผู้ถูกจับโดยมีหมายจับหรือจับได้ตามข้อยกเว้นตามความในประมวล

¹¹ หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา, (พระนคร : โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2507), น.581

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 นั้นเป็นเจ้าบ้านเสียเองแล้วก็ไม่จำเป็นต้องออกหมายค้นก็ได้ตามข้อยกเว้นในมาตรา 92(5)

แต่เจ้าพนักงานไม่สามารถขอออกหมายค้นอย่างเดี่ยวโดยที่เจ้าพนักงานไม่มีหมายจับนั้นไม่อาจกระทำได้ ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 70

(5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งของศาล ในกรณีที่จะพบหรือจะยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้ ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นในภายหลังศาลมีคำพิพากษาแล้วว่าทรัพย์สินที่ถูกลักไปในคดีดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น ในกรณีนี้โจทก์อาจขอหมายค้นจากศาลเพื่อพบและยึดสิ่งของนั้นในที่รื้อฐานได้ ดังนั้น เหตุออกหมายค้นตามอนุมาตรา 5 นี้ก็เพื่อจะให้คำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเป็นไปโดยสมบูรณ์นั่นเอง

2.2.3 การบังคับตามหมายค้น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 97 กำหนดให้การจัดการตามหมายค้น เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นหรือผู้รักษาการแทน ซึ่งต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสาม หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเท่านั้นมีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการให้เป็นไปตามหมายนั้น

2.2.4 การค้นที่รื้อฐานต้องกระทำในเวลากลางวัน

โดยทั่วไป การค้นที่รื้อฐานต้องกระทำในเวลากลางวัน กล่าวคือ ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก ถ้าหากกระทำในเวลากลางคืนการค้นนั้นย่อมมิชอบด้วยกฎหมาย สำหรับวิธีการค้นในที่สาธารณะสถานนั้น กฎหมายไม่ได้มีกำหนด ไว้ว่าจะต้องค้นเฉพาะในเวลากลางวันเท่านั้น ดังนั้น ในที่สาธารณะสถานแม้ในเวลากลางคืนซึ่งประชาชนโดยทั่วไปก็มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ เจ้าพนักงานผู้ค้นจะค้นในที่สาธารณะสถานในเวลากลางวันหรือกลางคืนก็ได้

อย่างไรก็ดี การค้นในที่รื้อฐานไม่จำกัดเด็ดขาดว่าจะต้องทำการค้นในเวลากลางวันเท่านั้น ดังนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96 จึงได้บัญญัติข้อยกเว้นที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจสามารถทำการค้นในที่รื้อฐานในเวลากลางคืนได้ใน 3 กรณี คือ

(1) เมื่อลงมือแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้¹² เป็นกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำการค้นโดยชอบในเวลากลางวันแล้วปรากฏว่า ยังหาบุคคลหรือสิ่งของที่ต้องการไม่พบหรือค้นหาสิ่งของได้บางส่วนแต่ยังไม่ครบถ้วน และเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจเชื่อว่า ถ้าทำการค้นต่อไปจะค้นพบหรือค้นหาได้ครบตามที่ต้องการ แต่อย่างไรก็ตามจะต้องเป็นการค้นที่ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่เวลากลางวันและกลางคืน หากค้นในตอนกลางวันแล้วไม่พบ แล้วกลับเข้ามาค้นใหม่ในตอนกลางคืนไม่ได้

อย่างไรก็ดี การค้นในเวลากลางคืนตามความในอนุมาตรา (1) นี้ไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดอนุญาตให้ค้นในเวลากลางคืน แต่เป็นเรื่องดุลยพินิจของเจ้าพนักงานผู้ค้นเองว่าเห็นสมควรที่จะทำการค้นต่อเนื่องไปในเวลากลางคืนอีกหรือไม่

(2) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง หรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ จะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้ โดยปกติแล้วในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งไม่มีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าอย่างไรถือว่าเป็นกรณีฉุกเฉิน จึงเป็นดุลยพินิจของเจ้าพนักงานเช่นเดียวกันว่าเป็นกรณีฉุกเฉินหรือไม่ เช่น ถ้าเจ้า

¹² ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96(1)

พนักงานจะต้องรองนกว่าพระอาทิตย์ขึ้นอาจจะทำให้บุคคลหรือสิ่งของที่ต้องการพบอาจถูกหลบหนีหรือถูกนำไปจากที่รโหฐานนั้น เป็นต้น

ในกรณีที่มีการค้นตามกฎหมายพิเศษเฉพาะเรื่องที่ทำให้อำนาจเจ้าพนักงานสามารถทำการค้นในเวลากลางคืนได้ เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495 มาตรา 20 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2497 มาตรา 12 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 มาตรา 14 เป็นต้น

(3) การค้นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญจะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้องมีอนุญาตพิเศษจากศาลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

2.2.5 อำนาจของเจ้าพนักงานผู้ค้น

โดยปกติแล้ว ถ้าหากว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่รโหฐานที่จะถูกค้นยินยอมให้ค้นตามหมายค้น เจ้าพนักงานก็ต้องทำการค้นภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่อย่างไรก็ตามหากว่าเกิดปัญหาขึ้นว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่รโหฐานนั้นไม่ยินยอมให้ทำการค้นหรือพยายามขัดขวางการค้นจงเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานจะสามารถดำเนินการอะไรได้บ้างหรือไม่

ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหมายค้นของเจ้าพนักงานผู้ค้นว่า เจ้าพนักงานผู้ทำการค้นมีอำนาจดำเนินการต่างๆ ดังนี้

(1) ถ้าเจ้าของหรือคนที่อยู่ในที่นั้นหรือผู้รักษาสถานที่ที่จะค้นไม่ยอมให้เจ้าพนักงานเข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไปในสถานที่ที่ต้องการค้นได้ ในกรณีจำเป็นเจ้าพนักงานสามารถจะเปิดหรือทำลายประตูบ้าน ประตูเรือน หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นในทำนองเดียวกันนั้นได้¹³.

(2) ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลซึ่งอยู่ในที่ซึ่งเจ้าพนักงานกำลังค้นหรือจะค้น จะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจนำตัวผู้นั้นควบคุมไว้หรือให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานในขณะที่ทำการค้นเท่าที่จำเป็น เพื่อมิให้บุคคลนั้นขัดขวางถึงกับทำให้การค้นนั้นไร้ผล¹⁴

ซึ่งเหตุอันควรสงสัยนี้ เจ้าพนักงานผู้ค้นเป็นผู้ที่สงสัยขึ้นมาเองว่าบุคคลที่อยู่ในสถานที่ซึ่งกำลังทำการค้น หรือบุคคลที่อยู่ในสถานที่ซึ่งเจ้าพนักงานกำลังจะเข้าไปทำการค้นน่าจะขัดขวางถึงกับทำให้การค้นไร้ผล และเมื่อเจ้าพนักงานมีเหตุสงสัยดังกล่าวเกิดขึ้น เจ้าพนักงานผู้ค้นก็มีอำนาจเอาตัวผู้ที่ขัดขวางหรือผู้ที่ขัดขวางการค้นไปควบคุมไว้

(3) ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลดังกล่าวได้เอาสิ่งของที่ต้องการพบซุกซ่อนในร่างกาย เจ้าพนักงานผู้ค้นก็มีอำนาจค้นตัวผู้นั้นได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 85¹⁵

2.2.6 วิธีปฏิบัติการค้นในที่รโหฐาน

การค้นในที่รโหฐานเป็นมาตรการที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากในการดำเนินคดีอาญา และการค้นในที่รโหฐานยังเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานที่จะใช้ยื่นผู้กระทำความผิดด้วย ฉะนั้น กฎหมายจึงกำหนดวิธีปฏิบัติในการค้นในที่รโหฐานไว้หลายประการ ดังนี้

¹³ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 94 วรรคสอง

¹⁴ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 100 วรรคแรก

¹⁵ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 100 วรรคสอง

(1) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในที่รโหฐานสิ่งเจ้าของหรือคนที่อยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะยินยอมให้เข้าไปโดยมิหวงห้าม อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ให้เจ้าพนักงานผู้นั้นจะต้องแสดงหมายค้นด้วย หรือถ้าเป็นการค้นโดยไม่มีหมายค้น เจ้าพนักงานจะต้องแสดงนามและตำแหน่งของตนเองด้วย¹⁶

ในกรณีนี้กำหนดให้เจ้าพนักงานต้องสั่งเจ้าของหรือคนที่อยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะยินยอมให้ค้น ถ้าหากไม่ยอมให้ค้นเจ้าพนักงานก็สามารถใช้กำลังได้ตาม มาตรา 94 วรรคสอง แต่ถ้าหากเจ้าพนักงานเข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้นั้น เช่น บุคคลดังกล่าวไม่ได้อยู่ในสถานที่ที่จะค้น การกระทำของเจ้าพนักงานอาจเป็นความผิดฐานบุกรุกได้

(2) ในกรณีค้นหาสิ่งของที่หายถ้าพอทำได้ จะให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสิ่งของสิ่งนั้น หรือผู้แทนของเขาไปกับเจ้าพนักงานในการค้นนั้นด้วยก็ได้¹⁷

ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองย่อมสามารถทราบดีกว่าเจ้าพนักงานผู้ค้นว่าสิ่งของนั้นเป็นสิ่งของหายหรือไม่ ประกอบกับเป็นการป้องกันการป้องกันการโต้แย้งจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ที่ตรวจค้นนั้นด้วย

(3) ก่อนลงมือทำการตรวจค้น เจ้าพนักงานผู้ค้นจะต้องแสดงความบริสุทธิ์เสียก่อน และเท่าที่สามารถจะทำได้ให้ค้นต่อหน้าผู้ครอบครองสถานที่หรือบุคคลในครอบครัวของผู้นั้น หรือถ้าหาบุคคลเช่นว่านั้นไม่ได้ก็ให้ค้นต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงานได้ขอร้องให้มาเป็นพยาน¹⁸

แต่ถ้าหากเป็นการค้นที่อยู่หรือสำนักงานของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ให้นำตัวผู้นั้นมาและทำการค้นต่อหน้าผู้นั้น ถ้าผู้นั้นไม่สามารถหรือไม่ตั้งใจมากำกับ ผู้นั้นจะตั้งผู้แทนหรือให้พยานมากำกับได้ ถ้าผู้แทนหรือพยานไม่มีให้ค้นต่อหน้าบุคคลในครอบครัวหรือต่อหน้าบุคคลอื่นอย่างน้อยสองคน ซึ่งเจ้าพนักงานขอร้องให้มาเป็นพยาน¹⁹

การแสดงความบริสุทธิ์ของเจ้าพนักงานก็อาจจะกระทำโดยที่ เจ้าพนักงานแสดงให้ผู้ครอบครองที่รโหฐานที่ถูกค้นเห็นว่า ในร่างกายของเจ้าพนักงานผู้ทำการค้นไม่มีสิ่งของอะไรที่อาจจะนำไปซุกซ่อนในที่รโหฐานนั้นแล้วอ้างว่าค้นได้ในที่รโหฐานนั้น²⁰ เป็นต้น

ในประเด็นเกี่ยวกับพยานที่มากำกับการค้นที่รโหฐานของเจ้าพนักงาน ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ใน ฎีกาที่ 395/2519 ว่า “การที่ตำรวจค้นบ้านโจทก์ต่อหน้าคนในบ้านคนหนึ่งซึ่งตาบอดทั้งสองข้างและหูหนวก กับบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งเชิญมาเป็นพยานในการตรวจค้นด้วยนั้น เมื่อไม่ได้ความว่าเจ้าพนักงานตำรวจสามารถทำการค้นต่อหน้าบุคคลอื่นที่กล่าวแล้วได้ จึงอาจเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจสามารถกระทำเท่าที่สามารถจะทำได้ และไม่อาจจะหาบุคคลอื่นใดมาเป็นพยานในการค้นมากไปกว่านั้น ถือได้ว่าเป็นการค้นที่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 102 แล้ว

¹⁶ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 94 วรรคแรก

¹⁷ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 95

¹⁸ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 102 วรรคแรก

¹⁹ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 102 วรรคสอง

²⁰ ไพฑูรย์ เนติโพธิ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม), น.346

(4) ในการคั้นนั้น เจ้าพนักงานต้องพยายามมิให้มีการเสียหาย และกระจัดกระจายเท่าที่จะทำได้²¹

2.2.7 วิธีปฏิบัติเมื่อทำการคั้นแล้ว

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจทำการคั้นเรียบร้อยแล้ว กฎหมายก็กำหนดวิธีปฏิบัติหลังจากทำการคั้นของเจ้าพนักงานด้วย ดังนี้

(1) สิ่งของซึ่งยึดได้ในกรณีคั้น ให้ห่อหรือบรรจุหีบห่อติดตราไว้ และให้ทำเครื่องหมายไว้เป็นสำคัญ²² เนื่องจากการเก็บสิ่งของที่ยึดมาได้นั้นจะต้องใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีทั้งในชั้นสอบสวน และในชั้นศาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องป้องกันมิให้มีการสับเปลี่ยน ทำให้เสียหายหรือทำให้ไร้ค่า ซึ่งสิ่งของที่เจ้าพนักงานคั้นได้

(2) เจ้าพนักงานผู้คั้นจะต้องบันทึกรายละเอียดแห่งการคั้น และสิ่งของที่คั้นได้นั้นต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้ นอกจากนี้เจ้าพนักงานจะต้องอ่านบันทึกการคั้นและบัญชีสิ่งของนั้นให้ผู้ครอบครองสถานที่ บุคคลในครอบครัว ผู้ต้องหา จำเลย ผู้แทนหรือพยานฟังด้วย แล้วแต่กรณี แล้วให้ผู้นั้นลงลายมือชื่อกำกับไว้ด้วย²³

(3) เจ้าพนักงานที่คั้นโดยมีหมาย จะต้องรีบส่งบันทึกและบัญชีสิ่งของดังกล่าว พร้อมด้วยสิ่งของที่ยึดมาถ้าพอจะส่งได้ ไปยังผู้ออกหมายหรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่กำหนดไว้ในหมาย²⁴ ในกรณีที่คั้นโดยไม่มีหมายโดยเจ้าพนักงานอื่นซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวน ให้ส่งบันทึก บัญชี และสิ่งของไปยังพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ใดซึ่งต้องการเหล่านั้น²⁵

ดังนั้น เมื่อเจ้าพนักงานทำการคั้นแล้ว เพื่อเป็นหลักฐาน กฎหมายจึงกำหนดให้มีการบันทึกการคั้นและการจัดทำบัญชีรายละเอียดสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดมาได้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในประเด็นนี้ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 837/2483 ว่า “ข้อปฏิบัติในบทมาตรา 102 , 103 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นแต่กำหนดวิธีการอันหนึ่งที่เจ้าพนักงานจะต้องกระทำ ไม่ได้บังคับว่าถ้าไม่ปฏิบัติตามนั้นแล้วจะไม่ให้รับฟังเสียเลยว่าได้คั้นของกลางได้ที่บ้านของจำเลย” เพราะฉะนั้น ตามความเห็นของศาลฎีกาแสดงว่าบทบัญญัติมาตรา 103 นี้เป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อปฏิบัติมิใช่บทบัญญัติที่เป็นบทบังคับอันจะมีผลให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเป็นพยานหลักฐานที่ห้ามมิให้รับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226²⁶

2.2.8 ขอบเขตของการคั้น

การคั้นในที่ริโหรฐานจะต้องคั้นเพื่อหาตัวคนหรือสิ่งของที่ต้องการค้นหาเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 ได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ 2 กรณี คือ

(1) ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้คั้นมีอำนาจยึดสิ่งของใดๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์หรือยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย²⁷

²¹ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 99

²² ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 101

²³ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 103

²⁴ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 104 วรรคแรก

²⁵ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 104 วรรคสอง

²⁶ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 226

²⁷ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98(1)

โดยปกติ หมายค้นจะต้องระบุลักษณะสิ่งของที่ต้องการค้นตาม มาตรา 60(4)(ค)²⁸ แต่หากเจ้าพนักงานไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แต่เจ้าพนักงานเห็นว่า หากมีการค้นบ้านของบุคคลนั้นอาจจะได้พบสิ่งของที่สามารถจะใช้เป็นพยานหลักฐาน ยันบุคคลนั้นได้ ดังนั้น เจ้าพนักงานอาจจะระบุให้ทำการค้นสิ่งของโดยไม่จำกัด ซึ่งจะทำให้เจ้าพนักงาน ผู้ค้นมีอำนาจค้นสิ่งของใดๆ ต่อไปได้อีกโดยไม่จำกัด และเมื่อเจ้าพนักงานค้นได้แล้วเจ้าพนักงานผู้ค้นยังมีอำนาจยึดสิ่งของที่ค้นได้ด้วย แต่สิ่งของที่เจ้าพนักงานสามารถยึดไปได้นั้นน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์หรือยันผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย

(2) เจ้าพนักงานซึ่งทำการค้นมีอำนาจจับตัวบุคคลหรือยึดสิ่งของอื่นที่ค้นนั้น ได้เมื่อมีหมายอีกต่างหาก หรือในกรณีความผิดซึ่งหน้า

2.2.9 ผลของการค้นในที่รโหฐานโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ในกรณีที่เจ้าพนักงานทำการค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ เจ้าพนักงานทำการค้นโดยไม่มีหมายค้น และไม่เข้าข้อยกเว้นที่เจ้าพนักงานสามารถค้นได้โดยไม่มีหมายค้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 (1)-(5) การกระทำดังกล่าวของเจ้าพนักงานจะส่งผลกระทบต่อที่สำคัญ คือ พยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้น จะถูกตัดออกไปจากการพิจารณาของศาล กล่าวคือ พยานหลักฐานจะรับฟังไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 และถ้าหากว่าพยานหลักฐานชิ้นนั้น เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญของคดี เช่น ในความผิดฐานครอบครอง ยาเสพติด พยานหลักฐานที่สำคัญในคดีก็คือ ยาเสพติดของกลางที่เจ้าพนักงานสามารถยึดมาได้ ถ้าปรากฏว่ายาเสพติดของกลางนั้นได้มาจากการค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ยาเสพติดนั้นย่อมไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีนั้นได้ และมักจะส่งผลให้ศาลยกฟ้องในคดีดังกล่าว เพราะไม่มีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และอาจจะส่งผลให้บุคคลดังกล่าวถูกปล่อยตัวไป

2.3 การค้นในที่รโหฐานโดยความยินยอม

2.3.1 การค้นในที่รโหฐานโดยความยินยอม

ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานไว้ในฎีกาที่ 1164/2546 ว่าการค้นที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น หากผู้ครอบครองที่รโหฐานยินยอมโดยสมัครใจให้เจ้าพนักงานเข้าไปค้นได้ก็ไม่ทำให้เป็นการค้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญว่าผู้ทรงสิทธิยอมสละสิทธิในกรณีการค้นที่รโหฐานจะต้องมีหมายค้นได้ ซึ่งทำให้สิ่งของที่ได้มาจากการค้นนั้นรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว จึงทำให้เกิดบรรทัดฐานเกี่ยวกับหลักฐานในการค้นที่รโหฐานโดยความยินยอมหลายประการด้วยกัน ดังนี้

(1) การค้นที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น หากเจ้าของที่รโหฐานยินยอมให้ทำการตรวจค้นก็จะทำให้การค้นที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นไม่เป็นการค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ความยินยอมขอเจ้าของที่รโหฐานต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจ กล่าวคือ ต้องไม่เกิดขึ้นจากการที่เจ้าพนักงานได้ทำการขู่เข็ญหรือหลอกลวงด้วยประการอื่น เพื่อให้เจ้าของที่รโหฐานให้ความยินยอมในการค้น

²⁸ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 60(4)(ค) บัญญัติว่า “ในกรณีออกหมายค้น ในระบุสถานที่ที่จะค้นและชื่อหรือรูปพรรณบุคคล หรือลักษณะสิ่งของที่ต้องการจะค้น กำหนดวันเวลาที่ทำการค้น และชื่อกับตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้จะทำการค้น”

(3) เมื่อการค้ำที่รโหฐานไม่เป็นการค้ำโดยมิชอบ สิ่งของที่ได้มาจากการค้ำที่รโหฐาน โดยความยินยอมนั้นสามารถที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). “กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง”.

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

คณิต ฒ นคร. (2542). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : นิติธรรม.

คะนิง ฎไชย. (2548). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 8).

กรุงเทพฯ : เตือนตุลา.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ไพฑูรย์ เนติโพธิ. (ม.ป.ป.). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ

: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

หยุด แสงอุทัย. (2507). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. ศึกษาทางคำพิพากษาฎีกา.

พระนคร : แม่บ้านการเรือน.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, (2529), *สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย ในชุดการศึกษาวิจัยพัฒนาสิทธิมนุษยชน*

ในประเทศไทย สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย,

กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.